

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

07-02-127М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт та самостійної роботи

з навчальної дисципліни

«Медіація в Україні»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності
081 «Право» денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННП
Протокол № 4 від 25.10.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки для виконання практичних робіт та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Медіація в Україні» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Водоп'ян Т. В. – Рівне : НУВГП, 2024. – 19 с.

Укладач: Водоп'ян Т. В., к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Відповідальний за випуск: Міщук І. В., к.ю.н, доц., завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності к.ю.н., професор Міщук І. В.

ЗМІСТ

Передмова	3
Опис навчальної дисципліни та її структура	3
1.1 Опис навчальної дисципліни	4
1.2 Тематика практичних занять, оцінювання та особливості підготовки	6
1.3 Критерії та шкала оцінювання	7
2. Плани практичних занять	9
3. Самостійна робота студентів	15
4. Рекомендована література	16
5. Інформаційні ресурси	17

© Т. В Водоп'ян, 2024
© НУВГП, 2024

Передмова

Курс «Медіація в Україні» покликаний розширити знання студентів-юристів щодо альтернативного способу вирішення спору – медіації.

Медіація є ключовим інструментом для вирішення конфліктів, що ґрунтується на принципах співпраці, емпатії та активного слухання.

У рамках цього курсу студенти отримають загальне уявлення про основи медіації та зможуть поглибити свої знання про її практичні аспекти. Зокрема, вони вивчатимуть техніки спілкування, активного слухання, ефективного діалогу та методи вирішення конфліктів за допомогою комунікативних стратегій, що застосовуються в медіації.

Під час навчання приділено увагу нормативному регулюванню медіації та її розвитку в Україні та закордоном.

Крім того, курс охоплюватиме етичні та правові аспекти медіації, а також включатиме реальні сценарії та вправи для практичного впровадження отриманих знань.

Завдяки цьому курсу студенти зможуть розвинути навички вирішення конфліктів, які корисні як у професійному житті, так і в особистому спілкуванні.

1. Опис навчальної дисципліни та її структура

1.1 Опис навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Медіація і Україні» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 081 «Право».

Метою викладання навчальної дисципліни «Медіація і Україні» є забезпечення формування у майбутніх юристів професійних компетентностей із оволодіння навичками діагностики правового спору та визначення можливості застосування медіації у професійній діяльності юриста.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Медіація і Україні» є теоретична підготовка здобувачів освіти з питань:

- нормативно-правового регулювання та історія розвитку медіації в Україні
- медіації в приватно-правових спорах та публічно-правових спорах
- місця медіації в діяльності юриста
- міжнародне регулювання медіації та розвитку медіації в зарубіжних країнах.
- основ теорія конфлікту
- поняття медіації як спосіб врегулювання спору.
- процедури медіації
- компетентності медіатора та професія медіатора в Україні

Перелік компетентностей, які набуваються здобувачами освіти в процесі вивчення навчальної дисципліни «Медіація і Україні»:

ІК – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

ЗК1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7 – здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8 – здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9 – здатність працювати в команді.

ЗК16 – здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК17 – здатність до ініціативності, генерування нових ідей, адаптації та дій в нових ситуаціях.

СК1 – здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК3 – цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК7 – здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право,

адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8 – здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК10 – здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК12 – здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13 – здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК14 – здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК19 – здатність до адаптації у професійному середовищі, вміння вирішувати складні професійні задачі, застосовуючи сучасні інформаційні технології.

Програмні результати навчання, які забезпечуються в процесі вивчення навчальної дисципліни «Медіація і Україні»:

РН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН3 - Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН5 - Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН6 - Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН9 - Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН12 - Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

PH13 - Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

PH14 - Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

PH15 - Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

PH16 - Використовувати комп'ютерні програми, необхідні у правничій діяльності.

PH17 - Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

PH21 - Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

PH22 - Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

1.2 Тематика практичних занять, оцінювання та особливості підготовки

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Оцінка, балів
		д.ф.н.	з.ф.н.	
Змістовий модуль 1.		10	8	50
1	Нормативно-правове регулювання та історія розвитку медіації в Україні	2	2	6
2	Міжнародне регулювання медіації. Медіація в зарубіжних країнах	2	2	6
3	Медіація в приватно-правових спорах	2	2	6
4	Медіація в публічно-правових спорах	2	1	6
5	Медіація в діяльності юриста	2	1	6
	Модульний контроль №1			20

Змістовий модуль 2		10	6	50
6	Теорія конфлікту	2	1	6
7	Медіація як спосіб врегулювання спору.	2	2	6
8	Процедура медіації	2	1	6
9	Компетентність медіатора	2	1	6
10	Комунікативні навички як складова компетентності медіатора	2	1	6
Модульний контроль №2				20
ВСЬОГО		20	14	100

Готуючись до практичних занять здобувачі повинні:

1. Пропрацювати лекційний матеріал за темою заняття.
2. Опанувати нормативне регулювання питань, що стосуються тем, які розглядаються на заняттію
3. Опрацювати наукову літературу з теми заняття.
4. Підготувати самостійне завдання для студентів за темою.

1.3 Порядок оцінювання програмних результатів навчання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача при оцінюванні поточних результатів успішності з навчальної дисципліни «Медіація і Україні» є:

- повнота і вчасність виконання навчальної роботи, передбаченої у силабусі курсу;
- глибина і характер набутих знань матеріалу дисципліни;
- аналіз явищ, що вивчаються у їх взаємозв'язку і розвитку;
- повнота, чіткість, логічність, лаконічність, послідовність відповідей;
- вміння застосовувати теоретичні основи до практичних ситуацій;

- вміння критично аналізувати одержану інформацію.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у межах 60 балів. 40 балів студент отримує за складання модульних контролів.

За участь у наукових конференціях, круглих столах, а також за написання наукових тез, статей та дослідницьких робіт на теми з курсу студентам можуть нараховуватися додаткові бали до поточної академічної оцінки за дисципліною. Студенти можуть самостійно обрати тему дослідження, погодивши її з викладачем.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Відмінно
82-89 балів	Добре
74-81 балів	
64-73 балів	Задовільно
60-63 балів	
0-59 балів	Незадовільно

2. Плани практичних занять

Змістовний модуль 1

Практичне заняття №1. Нормативно-правове регулювання та історія розвитку медіації в Україні

План

1. Історія розвитку медіації в Україні.
2. Нормативно-правове регулювання медіації в Україні.
3. Правове регулювання альтернативних способів вирішення спорів в Україні.

Завдання до теми:

Скласти хронологічну таблицю розвитку медіації в Україні.

Питання до обговорень

1. Як розвиток медіації в Україні співвідноситься з європейськими стандартами та рекомендаціями?
2. Які соціально-економічні фактори вплинули на популяризацію медіації в Україні протягом останніх років?
3. Які національні та міжнародні інституції мають вплив на розвиток медіації в Україні, і яким чином вони це реалізують?
4. Які перспективи розвитку медіації в Україні ви можете виділити з огляду на сучасні суспільні та правові тенденції?

Практичне заняття №2. Міжнародне регулювання медіації. Медіація в зарубіжних країнах

План

1. Міжнародно-правове регулювання медіації.
2. Особливості розвитку медіації в країнах англосаксонської системи права.
3. Розвиток медіації в країнах Європи.
4. Розвиток медіації в країнах Азії.

Завдання до теми:

Обрати країну та скласти доповідь про розвиток медіації в ній.

Питання до обговорень

1. Які основні міжнародні конвенції та угоди регулюють медіацію, і яким чином вони впливають на національні правові системи?
2. Проаналізуйте різні моделі медіації, які використовуються в країнах Західної Європи, та порівняйте їх з моделями, що існують в країнах Східної Європи.
3. Як культурні особливості впливають на практику медіації в різних країнах? Наведіть приклади з конкретних регіонів.
4. Досвід країн, що використовують медіацію як обов'язкову стадію перед судовим розглядом.
5. Яким чином міжнародні організації, такі як ООН чи ВОІВ, підтримують розвиток медіації на глобальному рівні?
6. Які відмінності в підготовці та сертифікації медіаторів існують в різних юрисдикціях?
7. Які виклики і перешкоди існують у реалізації медіації в міжнародних спорах, і як їх можна подолати?
8. Оцініть вплив новітніх технологій на медіацію в зарубіжних країнах.

Практичне заняття №3. Медіація в приватно-правових спорах

План

1. Особливості сімейної медіації.
2. Медіації як спосіб вирішення трудових спорів.
3. Бізнес-медіація.
4. Медіація при ішненні спорів у сфері інтелектуальної власності.

Завдання до теми:

Виршення практичного кейсу.

Питання до обговорень

1. Які основні особливості медіації в приватно-правових спорах порівняно з іншими методами вирішення конфліктів, такими як арбітраж та судовий розгляд?

2. Яким чином медіація може впливати на довгострокові стосунки між сторонами в приватно-правових спорах?

3. Розгляньте практику медіації в сімейних спорах. Які специфічні питання можуть виникати під час медіації в таких справах?

4. Як медіація може бути використана в комерційних спорах, і які переваги вона має для бізнесу?

Практичне заняття №4. Медіація в публічно-правових спорах

План

1. Медіація як спосіб вирішення адміністративно-правових спорів.

2. Медіація у відновному правосудді.

3. Шкільна медіація.

4. Місце медіації у вирішенні міжнародних конфліктів.

Завдання до теми:

Робота в групах. Об'єднатися у групу з 3-4 осіб, дослідити обрану тему та презентувати її на занятті.

Питання до обговорень

1. Проаналізуйте роль державних органів у процесі медіації публічно-правових спорів. Які функції вони виконують?

2. Яким чином медіація може сприяти вирішенню конфліктів між державою та громадянами? Наведіть приклади з міжнародної практики.

3. Яким чином медіація може вплинути на забезпечення прав людини в контексті публічно-правових спорів?

4. Розгляньте вплив медіації на процедури адміністративного оскарження. Які переваги вона може надати для громадян?

5. Як медіація може бути інтегрована в систему управління конфліктами на рівні місцевих органів влади?

6. Оцініть роль медіації у вирішенні екологічних конфліктів, які виникають між державою та громадськістю. Які приклади успішних кейсів можна навести?

Практичне заняття №5. Медіація в діяльності юриста

План

1. Медіація в діяльності судді
2. Медіація в діяльності адвоката.
3. Медіація в діяльності нотаріуса.
4. Медіація в діяльності прокурора.
5. Медіація в діяльності виконавця.

Завдання до теми:

Скласти коротку аналітичну записку в розрізі теми.

Питання до обговорень

1. Як юрист може підготувати клієнта до медіаційного процесу? Які рекомендації слід надати для максимізації шансів на успіх?
2. Які етичні питання можуть виникати в діяльності юриста під час медіації, і як їх можна вирішити?
3. Які переваги медіації для юристів у порівнянні з традиційними судовими процесами, зокрема з точки зору економії часу та ресурсів?

Змістовний модуль 2

Практичне заняття № 6. Теорія конфлікту

План

1. Сутність і природа юридичного конфлікту.
2. Предмет і об'єкт юридичного конфлікту.
3. Функції юридичного конфлікту (матеріальна, духовна, сигнальна, інформаційна, диференційна, динамічна).
4. Причини виникнення конфліктів.
5. Типологія юридичних конфліктів.
6. Стратегії поведінки в конфлікті.

Завдання до теми

Здійсніть типологію юридичних конфліктів за: галузями права, системою державних правозастосовчих або правоохоронних органів і установ.

Питання до обговорень

1. Як основні концепції теорії конфлікту пояснюють природу і динаміку конфліктів у процесі медіації?
2. Як роль зацікавлених сторін у конфлікті змінюється в процесі медіації відповідно до теорії конфлікту?
3. Які уроки з теорії конфлікту можна застосувати для запобігання ескалації конфліктів під час медіації?

Практичне заняття №7. Медіація як спосіб врегулювання спору

План

1. Поняття медіації.
2. Принципи медіації.
3. Моделі медіації.
4. Етика медіації.
5. Місце медіації серед інших способів альтернативного врегулювання спору.

Завдання до теми:

Підготуватися до опитування за темою та дискусії.

Питання до обговорень

1. Які основні принципи медіації, які визначають її ефективність як способу врегулювання спорів, і як вони відрізняються від принципів традиційного судового процесу?
2. Які переваги та недоліки медіації в порівнянні з іншими методами вирішення спорів, такими як арбітраж або судовий розгляд?
3. Як етапи медіаційного процесу впливають на його результати? Які етапи є ключовими для досягнення успіху?
4. Яким чином медіація може сприяти збереженню стосунків між сторонами, що конфліктують, і які приклади цього ви можете навести?

Практичне заняття № 8. Процедура медіації

План

1. Стадії медіації.
2. Підготовка до медіації.
3. Вступна частина.
4. Збір інформації та визначення тем для обговорення.
5. З'ясування потреб та інтересів.
6. Пошук та оцінка рішень.
7. Оформлення домовленостей.

Завдання до теми:

Рольова гра.

Питання до обговорень

1. Які основні етапи процедури медіації?
2. Яка роль медіатора на кожному етапі медіаційного процесу?
3. Як підготовка до медіації може вплинути на результати процесу? Які елементи підготовки є критично важливими?

Практичне заняття №9. Компетентність медіатора

План

1. Вимога до медіатора в Україні.
2. Роль медіатора в процесі.
3. Конфліктологічна компетентність медіатора.
4. Комунікативна компетентність медіатора.
5. Процедурна компетентність медіатора.
6. Рефлексивна компетентність медіатора.
7. Правова компетентність медіатора.

Завдання до теми:

Підготуйте есе на тему «Особистість медіатора».

Питання до обговорень

1. Яка роль психологічних та комунікативних навичок у формуванні компетентності медіатора? Як їх можна розвивати?
2. Які етичні стандарти повинні бути дотримані медіатором, і як їх дотримання впливає на довіру учасників процесу?

3. Яким чином міжкультурна компетентність впливає на роботу медіатора в багатокультурних контекстах?

4. Яка роль саморефлексії та професійного розвитку в підтримці та вдосконаленні компетентності медіатора?

Практичне заняття №10. Комунікативні навички як складова компетентності медіатора

План

1. Техніки активного слухання.
2. Майстерність запитань в медіації.
3. Перефразування.
4. Робота з емоціями.
5. Техніки ненасильницької комунікації

Завдання до теми:

Пройти тест емоційного інтелекту Холла. Підготуватись до інтерпретації результатів.

Питання до обговорень

1. Як активне слухання відрізняється від звичайного слухання, і чому воно є важливим аспектом у роботі медіатора?
2. Яка роль питань у медіації?
3. Як конфліктні стилі комунікації учасників можуть вплинути на динаміку медіації?
4. Які особливості міжкультурної комунікації слід враховувати медіатору при роботі з учасниками з різних культур?

3. Самостійна робота студентів

Самостійна робота з дисципліни «Медіація в Україні» передбачена навчальним планом спеціальності 081 «Право» в обсязі 78 години для денної форми навчання та 98 години для заочної форми.

Самостійна робота студента передбачає самостійне опрацювання матеріалу в позааудиторний час.

Формами самостійної роботи студентів є:

- додаткове опрацювання матеріалів лекцій та рекомендованої літератури за темами навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних занять, виконання завдань за темами практичних занять;
- опрацювання питань для самопідготовки;
- робота в групах;
- вибір теми, складання плану та написання наукових тез, статей, есеїв, підготовка презентацій, аналітичних записок, доповідей тощо.

4. Рекомендована література

Базова

1. Закон України «Про медіацію». Науково-практичний коментар. Станом на 1 квітня 2023 р. / За загальною редакцією д.ю.н, проф. Кармази О. О., к.ю.н., доц. Федоренко Т. В., к.ю.н., доц. Ізуїти П. О. К. : Талком, 2023. 241 с. https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi_vydannia/komentar_pro_mediaciu_compressed.pdf
2. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт.кол.: Т. Білик, Р. Гаврилук, І. Городиський та ін.; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
3. Біцай А. В. Участь адвоката в медіації : монографія / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. Г. Яновської. К. : Алерта, 2017. 260 с.
4. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навчальний посібник / Верба-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Грабар Н. М., Дутко А. О., Юркевич Ю. М.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. Верби-Сидор. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 416 с.
5. Рахліс В. Л., Павленко О. О. Переговори і медіація : підручник для підготовки професійного переговорника. Дніпро : ТОВ «Дріант», видання 2-е перероблене, 2021. 344 с.

Допоміжна

1. Бут І. О. Розгляд цивільно-правових спорів третейськими судами в Україні. Одеса : Фенікс, 2017. 212 с.
2. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України : навч. посіб. за ред. В. В. Землянської. Київ, 2008. 200 с.

3. Вступ до альтернативного вирішення спорів: навч. посіб. / Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська ; під ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2017. 234 с.
4. Гриб А. М., Михайлов О. М. Становлення та розвиток інституту примирення на українських землях (IX ст. - 1917 р.) : монографія. Одеса : Фенікс, 2018. 202 с.
5. Документи медіатора: збірник зразків документів / О. В. Коротюк, д.ю.н. К. : ОБК, 2024. 198 с.
<https://owk.com.ua/wa-data/public/site/data/zmist/111.pdf>
6. Збірка статей «5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння» / редактори-укладачі: А. Гусев, К. Гусева, Г. Похмелкіна ; За заг. ред. І. Терещенко. К. : ВАІТЕ, 2019. 340 с.: іл. Англ., рос., укр.
<https://www.osce.org/files/f/documents/3/6/448168.pdf>
7. Зер Г. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя. К. : Пульсари, 2004. 224 с.
8. Зозуля О. О. Міжнародний змішаний арбітраж: досвід та національна практика : дис. ... канд. наук : 12.00.11. Київ, 2008.
9. Кодекс етики медіатора НАМУ. URL:
<http://namu.com.ua/ua/info/mediators/ethical-code/>
10. Конфліктологія та медіація : навч. посіб. / уклад. В. І. Докаш ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : ЧНУ : Рута, 2018. 247 с.
11. Мазаракі Н. А. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія / Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 275 с.
12. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / В. Б. Бачук, Т. В. Водоп'ян, В. Д. Гвоздецький, В. І. Гришко та ін. ; за загальною редакцією В. І. Цимбалюк ; Міністерство освіти і науки України. Львів ; Рівне : Видавництво "Новий Світ-2000", 2021. 171 с.
13. Міжнародний комерційний арбітраж. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2015. 203 с.

14. Нестор Н. В. Запровадження медіації в кримінальному процесі України: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Алерта, 2018. 182 с.
15. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора / За заг. ред. К. Б. Наровської. К. : Видавець В. Захаренко, 2019. 32 с.
16. Спектор О. М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: світовий досвід та перспективи застосування у правовій системі України. К. : Фенікс, 2013. 159 с.
17. Трофименко А. В., Константинова Ю. В. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. Маріуполь : МДУ, 2020. 375 с.
18. Фішер Р., Юрі У., Петтон Ю. Шлях до Так. Як вести переговори, не здаючи позицій. Київ : Основи, 2016. 220 с.
19. Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 168 с.

5. Інформаційні ресурси

1. Конституція України 28 червня 1996 р.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України 13.04.2012 р.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. 1992, № 6, ст. 56.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо досудового врегулювання спорів: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2705-ІV.
5. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-ІХ URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875 - 20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text)
6. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994р. № 4002-ХІІ.
7. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-ІV.
8. Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10.05.2006 р. № 361/2006. Офіційний вісник Президента України. 2006. № 19. Ст. 1376.
9. Директива No 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та

комерційних справах: міжнародний документ від 21.05.2008р.№2008/52 ЄС.

10. Європейська конвенція про зовнішньоторгівельний арбітраж: міжнародний документ від 21.04.1961

11. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

12. Типовий закон Комісії Організації Об'єднаних Націй поправу міжнародної торгівлі про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру від 24 червня 2002 р.

13. Типовий закон ЮНСІТРАЛ щодо міжнародного торгівельного арбітражу: міжнародний документ від 21 червня 1985 р.

14. Про основні принципи програми відновного правосуддя у кримінальних справах: Резолюція ООН від 24 липня 2002 р.
URL: http://www.commonground.org.ua/dld/RJU_bulletin/RJU.Vol.1-2.content_ukr.html

15. Про медіацію у кримінальних справах: № R(99)19 Рекомендація Ради Європи від 15 вересня 1999 р. Відновне правосуддя в Україні: Спецвипуск. 2005. С. 53–56.